

بررسی رابطه جهت گیری مذهبی و رضامندی از زندگی زناشویی در خانواده های معلمان مرد شهرستان قم

نویسنده: حیدری، مجتبی

روانشناسی :: روانشناسی و دین :: بهار 1386 - پیش شماره 1

از 29 تا 52

آدرس ثابت : <http://www.noormags.com/view/fa/articlepage/746815>

دانلود شده توسط : عمومی user2314

تاریخ دانلود : 1393/07/05 13:07:47

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

پایگاه مجلات تخصصی نور

بررسی رابطه جهت‌گیری مذهبی و رضامندی از زندگی زناشویی در خانواده‌های متلمان مرد شهرستان قم*

مجتبی حیدری**

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه جهت‌گیری مذهبی و رضامندی از زندگی زناشویی در خانواده‌های معلمان مرد شهرستان قم انجام شده است. برای انجام این بررسی ۵۰ نفر از معلمان مرد شهرستان قم و همسران‌شان به طور تصادفی انتخاب شدند. پس از اجرای دو آزمون (آزمون جهت‌گیری مذهبی و پرسش‌نامه رضایت زناشویی تجدید نظر شده آشنایدر)، داده‌های به دست آمده با استفاده از فنون آماری شامل «میانگین، انحراف استاندارد، ضریب هم‌بستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره» تجزیه و تحلیل شد و نتایج زیر به دست آمد:

۱. بین جهت‌گیری مذهبی و رضامندی از زندگی زناشویی در مردان و زنان رابطه معنادار مثبت وجود دارد. البته این رابطه در مردان قوی‌تر از زنان است.

* این پژوهش، برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی مؤلف می‌باشد که در سال ۱۳۸۲ تألیف شده است.
** کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی.

۲. بین جهت‌گیری مذهبی مردان و رضامندی زناشویی زوج‌ها رابطه معنادار مثبت وجود دارد، اما بین جهت‌گیری مذهبی زنان و رضامندی زناشویی زوج‌ها، رابطه معنادار به دست نیامد.
 ۳. از بین متغیرهای متعدد محاسبه شده (نظیر سن، تحصیلات و جهت‌گیری مذهبی) در مردان، تنها جهت‌گیری مذهبی، رضامندی زناشویی را در سطحی معنادار تبیین می‌کند، و در زنان هیچ یک از متغیرها (از جمله جهت‌گیری مذهبی)، رضامندی زناشویی را در این سطح تبیین نمی‌کند. و در زوج‌ها تنها میزان تحصیلات مردان، رضامندی زناشویی را در سطحی معنادار، البته به طور معکوس، نشان می‌دهد.

کلید واژه‌ها: جهت‌گیری مذهبی، رضامندی زناشویی، و توافق زناشویی.

مقدمه

رضامندی زناشویی^۱ یکی از مهم‌ترین مسائل در خانواده‌هاست؛ همه زوج‌ها به دنبال دست‌یابی به احساس رضایت از زندگی و دور شدن از نارضامندی می‌باشند. ما امروزه شاهد افزایش اختلافات خانوادگی و به دنبال آن، افزایش آمار طلاق در کشور می‌باشیم؛ به طور مثال، آمار نشان می‌دهد که میزان طلاق در ایران در شش ماهه اول سال ۱۳۸۰، نسبت به مدت مشابه سال ۱۳۷۹، ۱۱/۲۵ درصد افزایش یافته است.^۲ البته این مسأله به ایران محدود نمی‌شود، بلکه در جوامع دیگر و از جمله آمریکا نیز، آمار طلاق به شدت افزایش یافته است (برنشتاین^۳ و برنشتاین،^۴ ۱۹۹۰؛ ترجمه پورعابدی نائینی و منشئی، ۱۳۸۰). یکی از علل عمده طلاق و شاید مهم‌ترین آنها، عدم رضایت از رابطه زناشویی است. به طور منطقی، رضایت زناشویی زن یا شوهر تابعی است از نسبت خوش‌آیندی به ناخوش‌آیندی؛ هرچه نسبت ناخوش‌آیندی بیش‌تر باشد، احتمال طلاق هم افزایش

1. Marital Satisfaction.

۲. روابط عمومی سازمان ثبت احوال کشور؛ به نقل از روزنامه جمهوری اسلامی، ۳۰ / ۶ / ۱۳۸۰.

3. Bornstein, P. H.

4. Bornstein, M.T.

می‌یابد (همان منبع). بنابراین مهم‌ترین نقش خانواده، یعنی برقراری روابط سالم زناشویی و ارضای نیاز جنسی در قالب تشکیل خانواده، تنها با رضایت زوجین از روابط فیما بین در خانواده تحقق می‌یابد.

نقش دیگر خانواده، در تربیت فرزندان است. چنان‌چه رابطه زناشویی، رابطه‌ای سست باشد، پایه‌های لازم برای موفقیت‌آمیز و مطلوب بودن عمل‌کرد خانواده در برابر فرزندان، لرزان و یا حداقل ضعیف خواهد بود. برای زوجی که با هم سازگار نیستند، مشکل است که والدین خوبی باشند.

بنابراین بخش مهم ارزیابی خانواده، سنجش میزان کیفیت روابط زناشویی است. سؤال اساسی این است که آیا شرکای ازدواج از روابط میان خود احساس رضایت می‌کنند؟ (بارکر،^۱ ۱۹۸۶؛ ترجمه دهقانی و دهقانی، ۱۳۷۵).

از سوی دیگر ما معتقدیم که التزام به دین اسلام، به عنوان کامل‌ترین دین الهی، علاوه بر سعادت اخروی، سعادت دنیوی انسان‌ها را نیز تأمین خواهد کرد. یاد خدا و تقوای الهی باعث احساس آرامش و اطمینان قلب می‌شود:

أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ^۲؛ هَمَانَا يَا يَادِ خُودَا، دَلْ أَرَامْ گِیرِد.

و نیز در قرآن آمده است:

لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ^۳؛ کسانی که کار نیک انجام دهند، در این دنیا پاداش نیک دریافت می‌کنند.

هم‌چنین خداوند می‌فرماید:

وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا * وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَّوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ^۴؛ هر کس تقوای الهی پیشه کند، خداوند راه نجاتی برای او فراهم می‌کند و او را از جایی که - خود - گمان ندارد، روزی می‌دهد.

1. Barker, P.

۲. رعد / ۲۸.

۳. زمر / ۱۰.

۴. طلاق / ۲ و ۳.

بدین ترتیب، به عقیده ما که اسلام را دینی جامع می‌دانیم که می‌تواند سعادت دنیوی و اخروی انسان را تأمین کند، یکی از مؤثرترین و بلکه مؤثرترین راه برای برقراری روابط مستحکم میان زوج‌ها و جلوگیری از فروپاشی بنیان خانواده، ترویج دین و معارف دینی در جامعه است.

بررسی‌های متعدد انجام شده در زمینه رابطه بین مذهب و رضامندی زناشویی، حاکی از وجود رابطه مثبت بین این دو است. این تحقیقات نشان داده‌اند که بین مذهبی بودن و رضامندی از ازدواج، رابطای مثبت وجود دارد. این تحقیقات هم‌چنین حاکی از آن است که علت عدم طلاق در خانواده‌های مذهبی، نکوهش طلاق از دیدگاه مذهب نیست و افراد مذهبی از روی ناچاری با یک‌دیگر زندگی نمی‌کنند (غباری بناب، ۱۳۷۴).

در یک بررسی در جامعه غربی، معلوم شد که انجام اعمال مذهبی (از جمله رفتن به کلیسا) بیش از دیگر متغیرهای مورد بررسی، رضامندی از ازدواج را پیش‌بینی می‌کند (گلن و ویور، ۱۹۷۸؛ به نقل از همان منبع). هم‌چنین اسپراوسکی^۱ و هاگستون^۲ (۱۹۷۸) نشان داده‌اند که افرادی که برای مدت طولانی با هم زندگی کرده بودند، مذهب را به عنوان مهم‌ترین عامل رضامندی در ازدواج تلقی کرده‌اند (به نقل از همان منبع). هانت (۱۹۷۸) سازگاری زناشویی ۶۴ زوج را بررسی کرد و نشان داد که مذهب به طور مثبتی با سازگاری زناشویی بیش‌تر، و خوش‌حالی و رضایت زناشویی بالاتر ارتباط دارد. وی هم‌چنین نتیجه گرفت که مذهب یک عامل مهم در جلوگیری از طلاق است (به نقل از پهلوانی و هم‌کاران، ۱۳۷۷). ویلیتز^۳ و کریدر^۴ (۱۹۸۸) نشان دادند که در یک نمونه ۱۶۵۰ نفری با میانگین سنی ۵۰ سال، نگرش‌های مذهبی با سلامت روانی ارتباط دارد.

1. Sproawski, M. J.
2. Houghston, M. J.
3. willits, F. K.
4. Crider, D.M.

افزون بر آن، مذهبی بودن، با رضایت زناشویی، در مردان و زنان، و رضایت شغلی در مردان مرتبط بود (به نقل از همان منبع).

آرگیل^۱ (۲۰۰۰)، میزان طلاق را در آمریکا برای افراد غیر مذهبی ۴۵ درصد، برای کاتولیک‌ها ۲۷ درصد و برای پروتستان‌های لیبرال ۳۱ درصد گزارش می‌کند. این آمار از رابطه آشکار مذهبی بودن با رضایت از زندگی زناشویی حکایت می‌کند. هیتون^۲ و گودمن^۳ (۱۹۸۵) با تلفیق چند بررسی انجام شده در آمریکا، به این نتیجه رسیدند که فرقه مذهبی و نیز شرکت در کلیسا، با میزان طلاق رابطه دارد (به نقل از آرگیل، ۲۰۰۰). هم‌چنین مطالعات نشان می‌دهد که مذهبی بودن درونی، با سطح بالای تعهد زناشویی ارتباط دارد (به نقل از همان منبع). ویتتر^۴ و هم‌کاران (۱۹۸۵) با فراتحلیل ۵۶ مطالعه انجام شده درباره مذهب و احساس خشنودی نشان دادند که خشنودی زناشویی، تحت تأثیر مذهب قرار دارد (به نقل از بیت‌هالامی^۵ و آرگیل، ۱۹۹۷). بنابراین مذهب و پای‌بندی به آن می‌تواند میزان طلاق را در افراد مذهبی تا حدود نصف کاهش دهد (به نقل از همان منبع).

در ایران، رقیه موسوی (۱۳۷۵) در پژوهش خود تحت عنوان «بررسی و مقایسه عوامل مؤثر بر رضامندی زناشویی در سه گروه پزشکان، کارمندان و کارگران متأهل شهر تهران»، نتیجه گرفت که اعتقادات مذهبی، امکانات اقتصادی و تشابه آداب و ستن اجتماعی زن و شوهر در رضامندی زناشویی تأثیر دارد.

پژوهش حاضر نیز به دنبال بررسی رابطه میان جهت‌گیری مذهبی^۶ و رضامندی از زندگی زناشویی در خانواده‌ها است. آیا بین جهت‌گیری مذهبی و رضامندی زناشویی

1. Argyle, M.
2. Heaton, K. L.
3. Goodman, T. B.
4. Witter, R. A.
5. Beit Hallahmi, B.
6. Religious orientation.

در خانواده‌ها رابطه‌ای وجود دارد؟ آیا میان ابعاد مختلف رضامندی از زندگی زناشویی و جهت‌گیری مذهبی ارتباطی وجود دارد؟ و اگر این رابطه مثبت است، کدام یک از ابعاد رضامندی زناشویی رابطه نیرومندتری با جهت‌گیری مذهبی افراد دارد؟ در دنیای کنونی که همه مسائل را از دیدگاه عمل‌گرایی^۱ ارزیابی می‌کنند و برای منافی که این امور در زندگی دنیوی انسان‌ها دارند، بهای زیادی قائلند، بررسی این مطلب می‌تواند به ترویج دین و دین‌داری کمک کند.

اهداف پژوهش

با توجه به این‌که جامعه مورد مطالعه، خانواده‌های معلمان است، می‌توان اهداف این پژوهش را، علاوه بر هدف کلی فوق، این‌گونه برشمرد:

- بررسی وضعیت رضامندی زناشویی در خانواده‌های معلمان.
- مقایسه رابطه جهت‌گیری مذهبی و رضامندی زناشویی در مردان و زنان.
- بررسی روابط درونی جهت‌گیری مذهبی و ابعاد مختلف رضامندی زناشویی.

پرسش‌های پژوهش

در این پژوهش برآنیم که به پرسش‌های زیر پاسخ دهیم:

۱. آیا بین جهت‌گیری مذهبی و رضامندی زناشویی در خانواده‌های معلمان مرد با توجه به جنس افراد ارتباطی وجود دارد؟
۲. آیا میان جهت‌گیری مذهبی و خرده‌آزمون‌های رضامندی زناشویی در خانواده‌های معلمان مرد با توجه به جنس افراد رابطه‌ای وجود دارد؟
۳. سهم جهت‌گیری مذهبی در مقایسه با برخی متغیرهای دیگر (از قبیل میزان تحصیلات، میزان درآمد، تعداد فرزندان، شغل، و مدت ازدواج) در تبیین رضامندی زناشویی چه قدر است؟

1. Pragmatism.

فرضیه‌های پژوهش

با توجه به پرسش‌های فوق، فرضیه‌های پژوهش به قرار زیر است:

۱. بین جهت‌گیری مذهبی و رضامندی زناشویی در خانواده‌های معلمان مرد با توجه به جنس افراد رابطه وجود دارد.
۲. بین جهت‌گیری مذهبی و خرده‌آزمون‌های رضامندی زناشویی در خانواده‌های معلمان مرد با توجه به جنس افراد ارتباط وجود دارد.
۳. جهت‌گیری مذهبی قادر است تا چگونگی رضامندی زناشویی را در مقایسه با برخی متغیرهای دیگر (از قبیل میزان تحصیلات، میزان درآمد، تعداد فرزندان، شغل، و مدت ازدواج) بیش‌تر تبیین کند.

متغیرهای پژوهش

در این پژوهش، متغیرها عبارتند از:

۱. متغیر پیش‌بین: جهت‌گیری مذهبی (اسلامی).
۲. متغیر ملاک: رضامندی زناشویی.
۳. متغیر تعدیل‌کننده: جنس (در دو سطح مرد و زن).
۴. متغیر کنترل: وضعیت اشتغال مردان (تدریس در سطوح ابتدایی، راهنمایی و متوسطه).

تعریف اصطلاحات

جهت‌گیری مذهبی: منظور از جهت‌گیری مذهبی، رابطه انسان با مجموعه جهان هستی است که با محوریت خداوند شکل می‌گیرد. این جهت‌گیری‌ها را می‌توان به صورت زیر خلاصه کرد:

الف) جهت‌گیری‌های انسان در برابر عالم غیب؛ شامل: ۱. خدا؛ ۲. آخرت.

ب) جهت‌گیری‌های انسان راجع به دنیا؛ شامل: ۱. خود فرد؛ ۲. انسان‌های دیگر؛ ۳. سایر پدیده‌های هستی.

تأکید بر این نکته ضروری است که تمام این جهت‌گیری‌ها، تابعی از رابطه انسان و

خداست و کلیه ارتباطات، وظایف و مسؤولیت‌های انسان، به دلیل و با محوریت خداوند مشروعیت و مقبولیت می‌یابد (بهرامی احسان، ۱۳۸۰).

رضامندی زناشویی: رضامندی زناشویی، پی‌آمد توافق زناشویی^۱ می‌باشد و به صورت درونی تجربه می‌شود. هنگامی که زن و شوهر، به میزان قابل توجهی از برآورده شدن نیازها و انتظارات‌شان در رابطه زناشویی رضایت داشته باشند، رضامندی زناشویی را گزارش خواهند کرد (بنر^۲ و هیل^۳، ۱۹۹۹).

روش تحقیق و روش‌های تحلیل داده‌ها

طرح این پژوهش، ماهیت توصیفی از نوع هم‌بستگی دارد. طرح هم‌بستگی ساختار طرحی است که به بررسی ارتباط متغیرهای مختلف می‌پردازد. روش تجزیه و تحلیل در پژوهش حاضر، ضریب هم‌بستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره می‌باشد و از روش‌های آمار توصیفی شامل میانگین و انحراف استاندارد نیز استفاده شده است.

جامعه آماری و گروه نمونه تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

جامعه آماری این پژوهش، مشتمل بر کلیه معلمان مرد متأهل شهرستان قم و همسران‌شان می‌باشد که حداقل یک سال از ازدواج آنها گذشته باشد.

حجم نمونه در این پژوهش، ۵۰ نفر از معلمان مرد شهرستان قم و همسران آنها می‌باشد که حداقل یک سال از ازدواج آنان گذشته باشد. بنابراین حجم نمونه متشکل از ۱۰۰ نفر زن و مرد به تعداد مساوی می‌باشد.

روش نمونه‌گیری، حجم نمونه، و روش گردآوری اطلاعات

روش نمونه‌گیری در این پژوهش، نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای بوده است. به این

1. Marital Compatibility.
2. Benner, D. G.
3. Hill, P. C.

صورت که ابتدا از بین چهار ناحیه آموزش و پرورش شهرستان قم، دو ناحیه ۱ و ۴ به طور تصادفی انتخاب گردید. پس از اخذ مجوز از این دو ناحیه آموزش و پرورش، جهت انجام پژوهش و تهیه لیست مدارس پسرانه (اعم از ابتدایی، راهنمایی و متوسطه) از آنان، تعداد ۲۵ مدرسه به طور تصادفی انتخاب شد. سپس با مراجعه به این مدارس و ارائه توضیح برای معلمان راجع به پژوهش و مزایای آن، از آنان خواسته شد که در انجام این پژوهش همکاری نمایند. پس از اعلام آمادگی هر یک از معلمان برای همکاری، با قرار قبلی به منزل آنان مراجعه و پس از ادای توضیحات لازم راجع به پژوهش و هر یک از پرسش‌نامه‌ها برای زوجین، از آنان خواسته شد تا با دقت کافی و امانت به سؤال‌های پرسش‌نامه‌ها پاسخ دهند. پس از جمع‌آوری پرسش‌نامه‌ها، از میان ۷۵ مورد پرسش‌نامه تکمیل شده، تعداد ۵۰ مورد از آنها برای تجزیه و تحلیل آماری انتخاب گردید.

ابزارهای پژوهش

در این پژوهش از دو پرسش‌نامه استفاده شده است:

۱. آزمون جهت‌گیری مذهبی مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

آزمون جهت‌گیری مذهبی توسط بهرامی احسان (۱۳۷۸) ساخته شده و حاوی ۶۷ سؤال است. این پرسش‌نامه بر اساس مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت تهیه گردیده و پاسخ‌گو نظر خود را درباره هر پرسش (از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم) مشخص می‌سازد.

ضرایب قابلیت اعتماد آزمون، محاسبه شده با روش‌های دو نیمه‌سازی و اسپیرمن براون برابر با (۰/۹) و با استفاده از آلفای کرونباخ، معادل ۰/۸۵ می‌باشد، و این نشان می‌دهد که قابلیت اعتماد آزمون در حد قابل قبولی است.

۲. پرسش‌نامه رضایت زناشویی تجدید نظر شده (MSI-R)

این پرسش‌نامه در سال ۱۹۷۹ توسط اشنایدر ساخته شد و در سال ۱۹۹۷ در آن تجدید نظر شد. پرسش‌نامه رضایت زناشویی حاوی ۱۵۰ سؤال است و همه آزمودنی‌ها باید به ۱۲۹ سؤال پاسخ دهند. ۲۱ سؤال بعدی به آزمودنی‌های دارای فرزند اختصاص دارد و

به آنها توصیه می‌شود که به این سؤال‌ها هم پاسخ دهند. نمرات افراد در پاسخ به این پرسش‌نامه، میزان نارضایتی آنان را از زندگی زناشویی نشان می‌دهد.

پاسخ‌های هر فرد روی ۱۳ مقیاس نمره‌گذاری می‌شود، که دو مقیاس از آنها (ناپایداری^۱ و قراردادگرایی^۲) مقیاس‌های روایی هستند و یازده مقیاس دیگر، ابعاد مختلف روابط زناشویی را بررسی می‌کنند. نکته لازم به ذکر این‌که سؤالات خرده‌آزمون ناپایداری در سایر خرده‌آزمون‌ها پراکنده می‌باشد، و لذا ما در ظاهر فقط ۱۲ خرده‌آزمون خواهیم داشت.

قابلیت اعتماد این پرسش‌نامه با روش آلفای کرونباخ، در آمریکا ۰/۸۲ و در نمونه ایرانی که درباره ۱۳۲ زوج اجرا شد، ۰/۷۷ به دست آمده است (رضازاده، ۱۳۸۱). و این نشان می‌دهد که قابلیت اعتماد آزمون در حد قابل قبولی است.

جدول شماره (۱)، خرده‌آزمون‌های رضامندی زناشویی و تعداد سؤال‌های آنها

خرده‌آزمون‌ها	قراردادگرایی	ناخفتندی‌کلی	تبادل عاطفی	تبادل حل‌مسأله
تعداد سؤال‌ها	۱۰	۲۲	۱۳	۱۹

خرده‌آزمون‌ها	برخاش‌گری	زمان با هم بودن	عدم توافق درباره مسائل مالی	عدم رضایت جنسی
تعداد سؤال‌ها	۱۰	۱۰	۱۱	۱۳
خرده‌آزمون‌ها	جهت‌گیری نقش	تاریخچه مشکلات خانوادگی	عدم رضایت از فرزندان	تعارض درباره پرورش فرزندان
تعداد سؤال‌ها	۱۲	۹	۱۱	۱۰

روش گردآوری اطلاعات

به منظور جمع‌آوری اطلاعات، پس از اعلام آمادگی فرد برای تکمیل پرسش‌نامه‌ها و ارائه توضیحات لازم راجع به پرسش‌نامه‌ها و نحوه تکمیل آنها برای فرد و همسرش، دو پرسش‌نامه جهت‌گیری مذهبی و رضایت زناشویی در اختیار هر یک از آنها قرار

1. Inconsistency.
2. Conventionalization.

می‌گرفت و از آنها خواسته می‌شد تا بدون اطلاع از پاسخ یک‌دیگر با دقت و امانت به پرسش‌نامه‌ها پاسخ دهند.

مشخصات نمونه مورد بررسی

برای آشنایی با مشخصه‌های اصلی گروه نمونه، در جدول‌های شماره ۲ و ۳، داده‌های مربوط به سن و تحصیلات (شامل فراوانی و درصد فراوانی) و در جدول شماره ۴، داده‌های مربوط به سن، درآمد، و مدت ازدواج آزمودنی‌ها (شامل میانگین، انحراف استاندارد، حداقل، و حداکثر) آورده شده است.

جدول شماره (۲): داده‌های توصیفی مربوط به سن آزمودنی‌ها (سال)

سن	مردان		زنان		زوج‌ها	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
۲۰ - ۲۹	۵	٪۱۰	۱۹	٪۴۰/۴	۱۲	٪۲۵/۵
۳۰ - ۳۹	۲۵	٪۵۱	۲۰	٪۴۲/۶	۲۶	٪۵۵/۴
۴۰ - ۴۹	۱۷	٪۳۴/۷	۸	٪۱۷	۸	٪۱۷
۵۰ - ۵۹	۲	٪۴/۱	۰	۰	۱	٪۲/۱
جمع	۴۹	٪۱۰۰	۴۷	٪۱۰۰	۴۷	٪۱۰۰

جدول شماره (۳): داده‌های توصیفی مربوط به تحصیلات مردان و زنان

تحصیلات	مردان		زنان	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
ابتدایی و راهنمایی	۰	۰	۱۳	٪۲۵
دیپلم	۲	٪۴/۱	۱۶	٪۳۳/۳
فوق‌دیپلم	۱۷	٪۳۵/۴	۸	٪۱۴/۶
لیسانس	۲۶	٪۵۴/۲	۱۳	٪۲۷/۱
فوق لیسانس	۵	٪۸/۳	۰	۰
جمع	۵۰	٪۱۰۰	۵۰	٪۱۰۰

جدول شماره (۴)، داده‌های توصیفی مربوط به سن، درآمد، و مدت ازدواج آزمودنی‌ها

مدت ازدواج سال	درآمدی (ریال)			سن (سال)			
	زوج‌ها	زنان	مردان	زوج‌ها	زنان	مردان	
۱۲	۱۸۲۳۳۰۰	۳۴۷۵۰۰	۱۴۰۰۰۰	۳۴	۳۲	۳۶	میانگین
۶/۷۷	۶۷۳۳۰۰	۵۲۵۰۰۰	۳۷۰۰۰۰	۶/۳۹	۶/۸۶	۸/۱۱	انحراف استاندارد
۲	۸۰۰۰۰۰	۰	۸۰۰۰۰۰	۲۳	۲۰	۲۵	حداقل
۲۷	۳۰۰۰۰۰۰	۱۵۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰۰	۴۹/۵	۴۷	۵۲	حداکثر

تحلیل داده‌ها

الف. محاسبه هم‌بستگی بین جهت‌گیری مذهبی و رضامندی زناشویی

جدول شماره (۵) هم‌بستگی بین نمرات جهت‌گیری مذهبی و رضامندی زناشویی را در مردان، زنان، و زوج‌ها نشان می‌دهد. برای این کار از ضریب هم‌بستگی پیرسون استفاده شده است.

جدول شماره (۵)، هم‌بستگی بین جهت‌گیری مذهبی و رضامندی زناشویی

رضامندی زناشویی زوج‌ها		رضامندی زناشویی زنان		رضامندی زناشویی مردان		
سطح معناداری	هم‌بستگی	سطح معناداری	هم‌بستگی	سطح معناداری	هم‌بستگی	
p	r	p	r	p	r	
۰/۰۰۰	-۰/۴۹	—	—	۰/۰۰۰	-۰/۵۸	جهت‌گیری مذهبی مردان
۰/۰۸	-۰/۲۵	۰/۰۴	-۰/۲۹	—	—	جهت‌گیری مذهبی زنان

این جدول نشان می‌دهد که بین نمرات مردان در آزمون‌های جهت‌گیری مذهبی و رضایت زناشویی، رابطه معنادار منفی در سطح ($P < 0/01$) وجود دارد. هم‌چنین بین نمرات مردان در آزمون جهت‌گیری مذهبی و میانگین نمرات زوج‌ها در آزمون رضایت زناشویی، رابطه معنادار منفی در سطح ($P < 0/01$) برقرار است.

بین نمرات زنان در آزمون‌های جهت‌گیری مذهبی و رضایت زناشویی، رابطه معنادار منفی ($P < 0/05$) وجود دارد، اما بین نمرات زنان در آزمون جهت‌گیری مذهبی و میانگین نمرات زوج‌ها در آزمون رضایت زناشویی، رابطه معنادار به دست نیامده است.

با توجه به آن‌که نمرات افراد در آزمون رضایت زناشویی، نشان دهنده میزان نارضامندی زناشویی افراد است، وجود رابطه منفی بین نمرات جهت‌گیری مذهبی و رضامندی زناشویی، نشان می‌دهد که با افزایش جهت‌گیری مذهبی، میزان نارضایی زناشویی کاهش و با افزایش نارضایی زناشویی، میزان جهت‌گیری مذهبی کاهش می‌یابد؛ و به تعبیر دیگر با افزایش جهت‌گیری مذهبی، میزان رضامندی زناشویی نیز افزایش، و با کاهش رضامندی زناشویی، میزان جهت‌گیری مذهبی افراد نیز کاهش می‌یابد.

نکته‌ای که لازم است به آن توجه کنیم این‌که رابطه جهت‌گیری مذهبی و رضامندی از زندگی زناشویی، در مردان ($-0/57$) در سطح ($P=0/000$) و در زنان ($-0/29$) در سطح ($P=0/04$) به دست آمده است و این نشان می‌دهد که رابطه جهت‌گیری مذهبی و رضامندی زناشویی، در مردان قوی‌تر از زنان است.

ب. محاسبه هم‌بستگی بین جهت‌گیری مذهبی و خرده‌آزمون‌های رضامندی زناشویی

جدول شماره (۶) هم‌بستگی بین نمرات جهت‌گیری مذهبی و خرده‌آزمون‌های رضامندی زناشویی را در مردان و زنان نشان می‌دهد. برای این کار از ضریب هم‌بستگی پیرسون استفاده شده است.

جدول شماره (۶)، رابطه جهت‌گیری مذهبی و خرده‌آزمون‌های رضامندی زناشویی در مردان و زنان

جهت‌گیری مذهبی				
زنان		مردان		
سطح معناداری P	هم‌بستگی r	سطح معناداری P	هم‌بستگی r	خرده‌آزمون‌ها
۰/۰۸۹	-۰/۲۵	۰/۰۰۱	-۰/۴۶	ناخشنودی کلی
۰/۵۹۰	-۰/۰۸	۰/۰۰۰	-۰/۴۹	تبادل عاطفی
۰/۳۲۶	-۰/۱۴	۰/۰۰۱	-۰/۴۶	تبادل حل مسأله
۰/۰۲۰	-۰/۳۳	۰/۰۰۰	-۰/۵۴	برخاش‌گری
۰/۲۱۷	-۰/۱۸	۰/۰۰۰	-۰/۵۴	زمان باهم بودن

جهت‌گیری مذهبی				
زنان		مردان		
سطح معناداری P	هم‌بستگی r	سطح معناداری P	هم‌بستگی r	خرده‌آزمون‌ها
۰/۸۶۵	- ۰/۰۳	۰/۲۰۷	- ۰/۱۸	عدم توافق درباره مسائل مالی
۰/۰۴۲	- ۰/۲۹	۰/۰۰۰	- ۰/۵۹	عدم رضایت جنسی
۰/۲۲۱	۰/۱۸	۰/۱۹۱	۰/۱۹	جهت‌گیری نقش
۰/۲۳۶	- ۰/۱۷	۰/۲۴۵	- ۰/۱۷	تاریخچه مشکلات خانوادگی
۰/۱۲۶	- ۰/۲۵	۰/۰۰۷	- ۰/۴۲	عدم رضایت از فرزندان
۰/۵۸۱	- ۰/۰۹	۰/۰۳	- ۰/۳۵	تعارض درباره پرورش فرزندان

این جدول نشان می‌دهد که در مردان، بین جهت‌گیری مذهبی با «ناخشنودی کلی»، «تبادل عاطفی»، «تبادل حل مسأله»، «پرخاش‌گری»، «زمان با هم بودن»، «عدم رضایت جنسی»، و «عدم رضایت از فرزندان»، در سطح $(P < 0/01)$ و «تعارض درباره پرورش کودکان» در سطح $(P < 0/05)$ رابطه معنادار منفی وجود دارد. بین جهت‌گیری مذهبی با خرده‌آزمون‌های «عدم توافق درباره مسائل مالی»، «جهت‌گیری نقش»، و «تاریخچه مشکلات خانوادگی» رابطه معناداری به دست نیامد.

هم‌چنین جدول نشان می‌دهد که در زنان، بین جهت‌گیری مذهبی با «پرخاش‌گری» و «عدم رضایت جنسی» در سطح $(P < 0/05)$ رابطه معنادار منفی وجود دارد. با توجه به آن‌که نمرات افراد در خرده‌آزمون‌ها، میزان نارضایی زناشویی افراد را نشان می‌دهد، وجود رابطه منفی بین جهت‌گیری مذهبی و این خرده‌آزمون‌ها در مردان حکایت از آن دارد که با افزایش جهت‌گیری مذهبی مردان، نارضایی آنان در زمینه‌های «ناخشنودی کلی»، «تبادل عاطفی»، «تبادل حل مسأله»، «پرخاش‌گری»، «زمان باهم بودن»، «عدم رضایت جنسی»، «عدم رضایت از فرزندان»، و «تعارض با همسر درباره پرورش فرزندان» کاهش می‌یابد، و با افزایش نارضایی مردان در این مؤلفه‌ها، میزان جهت‌گیری مذهبی آنان کاهش می‌یابد. این مطلب نیز در جهت تأیید فرضیه ما ارزیابی می‌شود.

ج. بررسی سهم متغیرهای مختلف در تبیین رضامندی زناشویی مردان

جدول شماره (۷) نشان دهنده سهم متغیرهای مختلف در تبیین رضامندی زناشویی مردان است. برای این کار از رگرسیون چند متغیره استفاده شده است.

جدول شماره (۷)، تحلیل رگرسیون چند متغیره برای بررسی سهم متغیرهای مختلف در تبیین رضامندی زناشویی مردان

خطای استاندارد	مجذور هم‌بستگی چندگانه	هم‌بستگی چندگانه
۱۰/۶۷۱۴۷	۰/۵۳۰	۰/۷۲۸

منبع	مجموع حاصل مجذورات درجه آزادی	مجذور میانگین	F	سطح معناداری F
رگرسیون	۲۹۵۸/۴۳۱	۴۲۲/۶۳۳	۳/۷۱۱	۰/۰۰۸
باقی مانده	۲۶۱۹/۲۴۶	۱۳۲/۸۸۰		

متغیر مستقل	B	خطای استاندارد B	Beta	t	سطح معناداری t
سن	۰/۸۲۳	۰/۸۴۴	۰/۳۷۹	۰/۹۷۵	۰/۳۴۰
تحصیلات	۶/۰۱۵	۳/۹۱۴	۰/۳۲۲	۱/۵۲۷	۰/۱۳۸
مدت ازدواج	-۰/۴۳۶	۰/۸۲۴	-۰/۲۰۸	-۰/۵۳۰	۰/۶۰۱
تعداد فرزندان	-۴/۳۷۶	۳/۱۹۵	-۰/۳۱۴	-۱/۳۷۰	۰/۱۸۴
درآمد مردان	۴/۱۳ E - ۰۳	۰/۰۷۹	۰/۰۱۱	۰/۰۵۳	۰/۹۵۸
درآمد زوج‌ها	-۳/۲ E - ۰۲	۰/۰۳۷	-۰/۱۵۶	-۰/۸۷۷	۰/۳۹۰
جهت‌گیری مذهبی	-۱۹/۸۷۱	۴/۹۷۵	-۰/۵۹۶	-۳/۹۹۴	۰/۰۰۱
مقدار ثابت	۹۸/۸۶۱	۳۲/۱۶۰		۳/۰۷۴	۰/۰۰۵

با استفاده از روش رگرسیون چند متغیره، متغیرهای سن، تحصیلات، مدت ازدواج، تعداد فرزندان، درآمد مردان، درآمد زوج‌ها، جهت‌گیری مذهبی و شغل مردان، وارد الگو شد تا تأثیر آنها بر متغیر وابسته یعنی رضامندی زناشویی مردان بررسی شود. متغیر شغل مردان، به دلیل عدم وجود واریانس در آن از محاسبه کنار گذاشته شد. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که از بین هفت متغیر محاسبه شده، تنها جهت‌گیری مذهبی در سطح ($P=0/001$) متغیر وابسته را تبیین می‌کند. این بدان مفهوم است که در بین متغیرهای محاسبه شده، جهت‌گیری مذهبی مهم‌ترین نقش را برای تبیین واریانس متغیر وابسته یعنی رضامندی زناشویی مردان ایفا می‌کند.

این دو متغیر منفی است، و با توجه به این‌که نمرات افراد در آزمون رضایت زناشویی، سطح نارضایی زناشویی افراد را نشان می‌دهد، وجود رابطه منفی بین سطح معناداری و نمره رضایت زناشویی نشان می‌دهد که با افزایش جهت‌گیری مذهبی مردان، سطح نارضایی زناشویی آنان کاهش و با کاهش سطح نارضایی زناشویی، میزان جهت‌گیری مذهبی افراد، افزایش می‌یابد (به تعبیر دیگر، با افزایش جهت‌گیری مذهبی مردان، سطح رضامندی زناشویی آنان افزایش و با کاهش رضامندی زناشویی آنان، میزان جهت‌گیری مذهبی نیز کاهش می‌یابد).

د. بررسی سهم متغیرهای مختلف در تبیین رضامندی زناشویی زنان

جدول شماره (۸) نشان دهنده سهم متغیرهای مختلف در تبیین رضامندی زناشویی زنان است. برای این کار از رگرسیون چند متغیره استفاده شده است.

جدول شماره (۸)، تحلیل رگرسیون چند متغیره برای بررسی سهم متغیرهای مختلف در تبیین رضامندی زناشویی زنان

خطای استاندارد	مجذور هم‌بستگی چندگانه	هم‌بستگی چندگانه
۱۴/۰۳۳۸	۰/۲۳۲	۰/۴۸۲

سطح معناداری F	F	مجذور میانگین	درجه آزادی	مجموع حاصل مجذور	منبع
۰/۶۱۴	۰/۷۹۴	۱۵۶/۴۱۵	۸	۱۲۵۱/۳۱۷	رگرسیون
		۱۹۶/۹۳۶	۲۱	۴۱۳۵/۶۴۹	باقی مانده

سطح معناداری t	t	Beta	خطای استاندارد B	B	متغیر مستقل
	۰/۷۰۶	-۰/۳۸۳	-۰/۱۸۹	۰/۹۸۲	سن -۰/۳۷۶
۰/۳۰۵	-۱/۰۵۱	-۰/۳۰۵	۳/۲۶۲	-۳/۴۲۸	تحصیلات
۰/۹۳۴	-۰/۰۸۴	-۰/۰۴۲	۱۰/۲۸	-۸/۶ E - ۰۲	مدت ازدواج
	۰/۵۲۳	-۰/۶۵۰	-۰/۳۳۱	۱۳/۷۵۶	شغل -۸/۹۴۴
۰/۸۱۹	-۰/۲۳۲	-۰/۰۷۴	۴/۳۷۱	-۱/۰۱۶	تعداد فرزندان
۰/۳۳۴	-۰/۹۹۰	-۰/۶۳۰	۰/۱۵۸	-۰/۱۵۶	درآمد زنان
۰/۵۶۴	۰/۵۸۶	۰/۲۴۱	۰/۰۸۵	۴/۹۷ E - ۰۲	درآمد زوج‌ها
۰/۷۳۸	-۰/۳۳۹	-۰/۰۷۴	۱۰/۸۷۴	-۳/۶۸۶	جهت‌گیری مذهبی
۰/۰۸۸	۱/۷۸۸		۵۲/۵۸۶	۹۴/۰۱۵	مقدار ثابت

با استفاده از روش رگرسیون چند متغیره، متغیرهای سن، تحصیلات، مدت ازدواج، شغل، تعداد فرزندان، درآمد زنان، درآمد زوجها و جهت‌گیری مذهبی وارد الگو شد تا تأثیر آنها بر روی متغیر وابسته یعنی رضامندی زناشویی زنان بررسی شود. جدول نشان می‌دهد که هیچ‌یک از متغیرهای محاسبه شده، متغیر وابسته را در سطحی معنادار تبیین نمی‌کنند و هیچ‌کدام از آنها در تبیین واریانس متغیر وابسته یعنی رضامندی زناشویی زنان نقشی تعیین کننده‌تر از بقیه متغیرها ندارند.

۵. بررسی سهم متغیرهای مختلف در تبیین رضامندی زناشویی زوجها

جدول شماره (۹) سهم متغیرهای مختلف را در تبیین رضامندی زناشویی زوجها نشان می‌دهد. برای این کار از رگرسیون چند متغیره استفاده شده است.

جدول (۹)، تحلیل رگرسیون چند متغیره برای بررسی سهم متغیرهای مختلف در تبیین رضامندی زناشویی زوجها

خطای استاندارد	مجدور هم‌سنگی چندگانه	هم‌سنگی چندگانه
۱۰/۳۶۶۵۹	۰/۴۵۲	۰/۶۷۲

منع	مجموع حاصل مجدورات	درجه آزادی	مجدور میانگین	F	سطح معناداری F
رگرسیون	۱۷۷/۳۷۴	۹	۱۹۷/۰۴۲	۱/۸۴۴	۰/۱۲۴
باقی‌مانده	۲۱۴۹/۳۲۶	۲۰	۱۰۷/۴۶۶		

متغیر مستقل	B	خطای استاندارد B	Beta	t	سطح معناداری t
تحصیلات مردان	۸/۹۹۰	۳/۶۰۴	۰/۵۶۳	۲/۴۹۵	۰/۰۲۱
تحصیلات زنان	- ۱/۴۴۱	۲/۴۷۴	- ۰/۱۵۰	- ۰/۵۸۳	۰/۵۶۷
جهت‌گیری مذهبی مردان	- ۷/۰۲۷	۶/۴۸۵	- ۰/۲۳۸	- ۱/۰۸۳	۰/۲۹۱
جهت‌گیری مذهبی زنان	- ۶/۲۷۱	۹/۶۵۸	- ۰/۱۴۸	- ۰/۶۴۹	۰/۵۲۴
شغل زنان	- ۱/۱۰۲	۶/۷۹۵	- ۰/۰۴۸	- ۰/۱۶۲	۰/۸۷۳
میانگین سن زوجها	۰/۳۰۹	۰/۹۴۸	۰/۱۶۸	۰/۳۲۷	۰/۷۴۷
درآمد زوجها	- ۵/۴ E- ۰۲	۰/۰۵۸	- ۰/۳۰۵	- ۰/۹۲۹	۰/۳۶۴
تعداد فرزندان	- ۴/۰۲۲	۳/۴۴۱	- ۰/۳۴۴	- ۱/۲۰۴	۰/۲۴۳
مدت ازدواج	۰/۲۷۲	۰/۹۱۵	۰/۱۵۴	۰/۲۹۸	۰/۷۶۹
مقدار ثابت	۸۲/۹۶۲	۴۷/۰۸۱		۱/۷۶۲	۰/۰۹۳

با استفاده از روش رگرسیون چند متغیره، متغیرهای تحصیلات مردان، تحصیلات زنان، جهت‌گیری مذهبی مردان، جهت‌گیری مذهبی زنان، شغل مردان، شغل زنان، میانگین سن زوجها، درآمد زوجها، تعداد فرزندان، و مدت ازدواج وارد الگو شد تا تأثیر آنها بر روی متغیر وابسته یعنی رضامندی زناشویی زوجها بررسی شود. متغیر شغل مردان به دلیل عدم وجود واریانس در آن از محاسبه کنار گذاشته شد. جدول نشان می‌دهد که از بین ۹ متغیر محاسبه شده، تنها تحصیلات مردان در سطح ($P=0/021$) متغیر وابسته را تبیین می‌کند؛ این بدان مفهوم است که در بین متغیرهای محاسبه شده، تحصیلات مردان مهم‌ترین نقش را برای تبیین واریانس متغیر وابسته یعنی رضامندی زناشویی زوجها ایفا می‌کند. جهت رابطه این دو متغیر مثبت است، و با توجه به این‌که نمرات افراد در آزمون رضایت زناشویی، سطح نارضایتی زناشویی افراد را نشان می‌دهد، وجود رابطه مثبت بین میزان تحصیلات مردان و نمره رضایت زناشویی زوجها نشان می‌دهد که هر قدر میزان تحصیلات مردان بالاتر باشد، سطح نارضایتی زناشویی زوجها بالاتر، و هر قدر میزان تحصیلات مردان پایین‌تر باشد، سطح نارضایتی زناشویی زوجها پایین‌تر خواهد بود (به تعبیر دیگر، هر قدر میزان تحصیلات مردان بالاتر باشد، سطح رضامندی زناشویی زوجها پایین‌تر، و هر قدر میزان تحصیلات مردان پایین‌تر باشد، سطح رضامندی زناشویی زوجها بالاتر خواهد بود).

خلاصه نتایج

نتایج حاصل از پژوهش را می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد:

۱. در مردان بین جهت‌گیری مذهبی و رضامندی زناشویی رابطه معنادار معکوس وجود دارد. البته با توجه به آن‌که نمرات افراد در آزمون رضایت زناشویی، میزان نارضایتی زناشویی آنان را نشان می‌دهد، وجود رابطه معکوس بین نمرات مردان در این دو آزمون، از وجود رابطه مثبت بین جهت‌گیری مذهبی و رضامندی زناشویی در آنان حکایت می‌کند. این مطلب در مورد سایر نتایج نیز که در زیر آمده صادق است.

۲. در زنان بین جهت‌گیری مذهبی و رضامندی زناشویی، رابطه معنادار معکوس وجود دارد.
۳. رابطه جهت‌گیری مذهبی و رضامندی زناشویی، در مردان قوی‌تر از زنان است.
۴. بین جهت‌گیری مذهبی مردان و رضامندی زناشویی زوج‌ها، رابطه معنادار معکوس وجود دارد.
۵. بین جهت‌گیری مذهبی زنان و رضامندی زناشویی زوج‌ها، رابطه معنادار به دست نیامد.
۶. در مردان بین جهت‌گیری مذهبی و اغلب مؤلفه‌های رضامندی زناشویی، رابطه معنادار معکوس وجود دارد.
۷. در زنان بین جهت‌گیری مذهبی و تنها دو مؤلفه از مؤلفه‌های رضامندی زناشویی، رابطه معنادار معکوس وجود دارد و در بقیه موارد، رابطه معنادار به دست نیامد.
۸. از بین متغیرهای مختلف، جهت‌گیری مذهبی مردان بیش‌ترین تأثیر را بر واریانس رضامندی زناشویی مردان دارد، و این واریانس را در سطحی معنادار و به طور معکوس تبیین می‌کند.
۹. از بین متغیرهای محاسبه شده (از جمله جهت‌گیری مذهبی زنان) هیچ‌کدام رضامندی زناشویی زنان را در سطحی معنادار تبیین نمی‌کند.
۱۰. از بین متغیرهای محاسبه شده (از جمله جهت‌گیری مذهبی مردان و زنان) میزان تحصیلات مردان، بیش‌ترین تأثیر را بر واریانس رضامندی زناشویی زوج‌ها دارد، و رضامندی زناشویی آنها را در سطحی معنادار، البته به طور مستقیم تبیین می‌کند؛ به این مفهوم که هر قدر سطح تحصیلات مردان بالاتر باشد، میزان نارضایی زناشویی زوج‌ها نیز بیش‌تر خواهد بود.

بحث و گفت‌وگو راجع به نتایج

همان‌طور که دیدیم، در غالب نتایج به دست آمده در این پژوهش، وجود رابطه مثبت بین جهت‌گیری مذهبی (متغیر مستقل) و رضامندی زناشویی (متغیر وابسته) آشکار بود. به طور کلی مذهب به چند طریق بر جنبه‌های مختلف زندگی انسان و از جمله رضامندی زناشویی او تأثیر مثبت می‌گذارد:

۱. مذهب با ارائه یک چهارچوب جامع برای تفسیر وقایع و اتفاقات، و نیز ارائه جواب‌های مشخصی برای سؤال‌های وجودی مانند این‌که از کجا آمده‌ام و به کجا می‌روم و... تفسیری همه‌جانبه از حیات انسانی در اختیار قرار می‌دهد و خلأ زندگی را با ایجاد معنا برای لحظه‌لحظه آن برطرف می‌نماید. مذهب به افراد نوعی احساس کنترل و کارآمدی می‌بخشد (پارگامنت^۱ و هم‌کاران، ۱۹۸۷؛ به نقل از خدارحیمی و جعفری، ۱۳۷۷). سلامت‌بخش‌ترین بُعد مذهب، توانایی آن در فروکاستن از تنیدگی وجودی از طریق اعطای احساس کنترل بر این دنیای نامطمئن و هراس‌انگیز است. این احساس کنترل از طریق اعتقاد به حضور یک قدرت برتر و شکوه‌مند که از اراده و اختیار برخوردار است و می‌تواند از جانب ما مداخله نماید، فراهم می‌شود. اعتقاد به یک قدرت برتر این اطمینان را به افراد می‌دهد که زندگی آنها معنا و هدف دارد، در مبارزه و تلاش برای بقا تنها نیستند، نیرویی قدرت‌مند و نیک‌خواه در جهان فعال است و علی‌رغم بیم و هراس‌ها و بی‌ثباتی‌های عالم، نباید نگران باشند (نیوبرگ^۲ و هم‌کاران، ۲۰۰۱). مذهب هم‌چنین به عنوان یک نظام مرجع با طرح هدف‌مندی حیات، «مرگ» را نقطه پایان زندگی نمی‌داند و آن را به عنوان گذرگاهی برای عبور به جهانی باشکوه‌تر، قابل قبول می‌سازد (بهرامی احسان، ۱۳۷۸).

توانایی مذهب در کاستن از غم‌های وجودی و مرتبط کردن ما با یک نیروی قدرت‌مند معنوی، بزرگ‌ترین هدیه به انسان‌هاست. برای یک فرد معتقد، این هدیه عبارت است از امید و آرامش. مذهب با برطرف کردن احساس ترس و پوچی و ایجاد این احساس که دست‌های خردمند و توانایی، کشتی جهان را هدایت می‌کند، به عنوان یک سرچشمه قدرت‌مند امیدواری و انگیزش عمل می‌کند (نیوبرگ و هم‌کاران، ۲۰۰۱).

بدین ترتیب، مذهب موجب امیدواری می‌شود و خوش‌بینی افراد را افزایش

1. Pargament, K. I.

2. Newberg, A.

می‌دهد (سلیگمن،^۱ ۱۹۹۱؛ به نقل از خدارحیمی و جعفری). این خوش‌بینی شامل جهان خلقت، انسان‌های دیگر و از جمله همسر می‌شود. فرد مذهبی به زندگی زناشویی و نیز به همسر خود خوش‌بین است، محاسن او را ارج می‌نهد و از معایب او چشم می‌پوشد و آنها را نادیده می‌گیرد. این امر رضامندی فرد از ازدواج و نیز استحکام خانواده را به دنبال می‌آورد.

۲. برخی از آثار ایمان به خدا از قبیل توکل، صبر، و تسلیم و رضا به قضای الهی، در رضایت از زندگی زناشویی تأثیر فوق‌العاده دارند. افراد مذهبی، در هنگام بروز مشکلات خانوادگی بر خدا توکل می‌کنند، در برابر ناملایمات زندگی زناشویی از خود خویشتن‌داری نشان می‌دهند و در این‌گونه موقعیت‌ها، تسلیم و رضا به قضای الهی را در پیش می‌گیرند، و سختی‌ها و ناملایمات را امتحان الهی می‌دانند و سعی می‌کنند با تحمل این شرایط و کنار آمدن با آنها، بر ایمان خود بیفزایند؛ به تعبیر دیگر، مذهب به تنظیم و تفسیر وقایع زندگی حالتی عبادت‌گونه می‌بخشد؛ مثل این اعتقاد که بلا و سختی مخصوص کسانی است که به خداوند نزدیک‌ترند (جان‌بزرگی، ۱۳۷۸). نتیجه این‌که افراد مذهبی، از ناملایمات و مشکلات موجود در روابط زناشویی خود کم‌تر شکایت کرده و سعی می‌کنند با صبر و تسلیم در برابر مقدرات الهی، به خدا نزدیک‌تر شوند.

۳. اعتقاد به زندگی پس از مرگ و حساب‌رسی اعمال، دو نقش بازدارنده و تقویت‌کننده دارد. بسیاری از مشکلات خانواده‌ها ریشه در رفتارهای نابهنجاری مانند تعدی به حقوق یک‌دیگر، تحمیل فشار به دیگران و عدم انجام مسؤولیت‌ها دارد. سوء خلق در رفتارهایی مانند پرخاش‌گری کلامی و عملی، و حرکات ناخوش‌آیند چهره‌ای و بدنی بروز می‌کند و عامل بسیاری از اختلافات می‌شود. اعتقاد به زندگی پس از مرگ و مجازات‌های اخروی که افراد در اثر این‌گونه رفتارها متحمل خواهند شد، در بازداری آنها از این رفتارها نقشی مؤثر دارد. اعتقاد به نعمت‌های پس از مرگ نیز

1. Seligman, M. E.

عاملی است که افراد را به انجام وظایف محوّل در خانواده تشویق می‌کند و آنها را در رعایت حدودی که به استحکام خانواده منجر می‌شود، موفق‌تر خواهد ساخت (سالاری فر، ۱۳۷۹).

۴. دستورات و برنامه‌های دین مبین اسلام درباره زندگی خانوادگی، مانند سرپرستی مرد بر خانواده و لزوم تأمین نیازهای همسر (اعم از خوراک، پوشاک، مسکن، و سایر لوزم و وسایل زندگی) از سوی او، لزوم اطاعت زن از شوهر در روابط زناشویی، توصیه به خوش رفتاری زن و شوهر با یکدیگر، نکوهش طلاق و توصیه به مدارا با اخلاق بد همسر، و بسیاری دستورات عمل‌های دیگر، که همه آنها با در نظر گرفتن طبیعت و ویژگی‌های خاص هر یک از دو جنس (مذکر و مؤنث) وضع گردیده‌اند، به بهترین وجه جلوی اختلافات خانوادگی را می‌گیرد و رضایت همسران را از زندگی زناشویی به ارمغان می‌آورد.

۵. دین اسلام هم‌چنین با ارائه دستورالعمل‌هایی به رضامندی زناشویی و استحکام خانواده کمک کرده و از تزلزل روابط زناشویی جلوگیری می‌کند. دستورهایی از قبیل پرهیز از نگاه به افراد نامحرم یا برقراری ارتباط نامشروع با آنها، رعایت حجاب، و اجتناب از گوش دادن به موسیقی حرام، رضامندی همسران را از روابط زناشویی موجب شده است و از سردی روابط و نارضامندی زناشویی آنان جلوگیری می‌کند.

در خصوص نقش متغیرهای مختلف در تبیین رضامندی زناشویی دیدیم که

۱. در تبیین رضامندی زناشویی مردان، جهت‌گیری مذهبی مردان مهم‌ترین نقش را در بین متغیرهای محاسبه شده دارد. این نتیجه مؤید فرضیه دوم ماست که می‌گوید: جهت‌گیری مذهبی قادر است تا چگونگی رضامندی زناشویی را در مقایسه با برخی متغیرهای دیگر (از قبیل میزان تحصیلات، میزان درآمد، تعداد فرزندان، شغل، و مدت ازدواج) بیش‌تر تبیین کند. نتیجه به دست آمده را می‌توان با تبیینی که در ارتباط با وجود رابطه مثبت بین جهت‌گیری مذهبی و رضامندی زناشویی در مردان و زنان ارائه گردید، تبیین نمود.

۲. در تبیین رضامندی زناشویی زنان، هیچ یک از متغیرها (از جمله جهت‌گیری مذهبی زنان) نقشی تعیین‌کننده‌تر از بقیه ندارد. نتیجه به دست آمده، فرضیه دوم ما را تأیید نمی‌کند. بنابراین هرچند که جهت‌گیری مذهبی و رضامندی زناشویی رابطه معنادار مثبت با هم دارند، نمی‌توانیم بگوییم که نقش جهت‌گیری مذهبی در تبیین رضامندی زناشویی زنان بیش‌تر از سایر متغیرهای محاسبه شده است.

۳. در تبیین رضامندی زناشویی زوجها، از بین متغیرهای مختلف محاسبه شده (از جمله جهت‌گیری مذهبی مردان و زنان) تحصیلات مردان مهم‌ترین نقش را در این رابطه دارد و چنان‌که دیدیم، جهت این رابطه معکوس است. به این مفهوم که با افزایش میزان تحصیلات مردان، سطح رضامندی زناشویی زوجها کاهش می‌یابد.

این نتیجه را می‌توان این‌گونه توجیه کرد که هر قدر سطح تحصیلات مردان بالاتر باشد، با توجه به تفاوت زیاد سطح تحصیلات مردان و زنان (چنان‌که در جدول شماره ۳ دیدیم) این امر باعث ایجاد فاصله طبقاتی بین زن و شوهر و نیز تفاوت توقعات خانوادگی آنان از یک‌دیگر می‌شود و در نتیجه انتظارات زن و شوهر از هم و از زندگی زناشویی متفاوت گشته و این مسأله به نارضایی زوجین از زندگی زناشویی منجر می‌شود. نتیجه این‌که تناسب میزان تحصیلات زن و شوهر می‌تواند به عنوان یکی از مؤلفه‌های کفو بودن زن و شوهر در نظر گرفته شود.

کتابنامه

۱. قرآن کریم.
۲. بارکر، فیلیپ، خانواده‌درمانی پایه، ترجمه محسن دهقانی و زهره دهقانی، تهران، انتشارات رشد، ۱۳۷۵.
۳. برنشتاین، فیلیپ، و برنشتاین، ماری، زناشویی‌درمانی از دیدگاه رفتاری ارتباطی، ترجمه حسن پورعابدی نائینی و غلام‌رضا منشی، تهران، انتشارات رشد، ۱۳۸۰.
۴. بهرامی احسان، هادی، بررسی مؤلفه‌های بنیادین سازش‌یافتگی در آزادگان ایرانی (رساله دکتری روان‌شناسی)، تهران، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۸.
۵. بهرامی احسان، هادی، بررسی مقدماتی میزان اعتبار و قابلیت اعتماد مقیاس جهت‌گیری مذهبی، مجله روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران، دوره جدید، سال ششم، شماره ۱، ۱۳۸۰.

۶. پهلوانی، هاجر، و دولت‌شاهی، بهروز، و واعظی، سیداحمد، بررسی رابطه بین به کارگیری مقابله‌های مذهبی و سلامت روانی، (مجموعه مقالات اولین همایش نقش دین در بهداشت روان)، قم، دفتر نشر نوید اسلام، ۱۳۷۷.
۷. جان‌بزرگی، مسعود، بررسی اثربخشی روان‌درمانی کوتاه‌مدت «آموزش خودمهارگری» با / بدون جهت‌گیری مذهبی (اسلامی) بر مهار اضطراب و تنیدگی (رساله دکتری روان‌شناسی)، تهران، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۸.
۸. خداحیمی، سیامک، و جعفری، غلام‌رضا، روان‌درمانی و مذهب، فصل‌نامه تازه‌های روان‌درمانی، سال دوم، شماره ۷ و ۸، ۱۳۷۷.
۹. رضازاده، سیدمحمد رضا، رابطه بین سبک‌های دل‌بستگی و مهارت‌های ارتباطی با هم‌سازی زناشویی در دانشجویان (رساله دکتری روان‌شناسی)، تهران: دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۸۱.
۱۰. روزنامه جمهوری اسلامی، ۳۰ شهریور ۱۳۸۰.
۱۱. سالاری‌فر، محمدرضا، مقایسه نظریه خانواده‌درمانی مینوچین با دیدگاه اسلام در باب خانواده (پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی)، قم، پژوهشکده حوزه و دانشگاه، ۱۳۷۹.
۱۲. غباری‌بناب، باقر، باورهای مذهبی و اثرات آنها در بهداشت روان، فصل‌نامه اندیشه و رفتار، سال اول، شماره ۴، ۱۳۷۲.
۱۳. موسوی، رقیه، بررسی و مقایسه عوامل مؤثر بر رضامندی زناشویی در سه گروه پزشکان، کارمندان، و کارگران متأهل شهر تهران (پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی)، تهران، دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۷۵.

لاتین

14. Argyle, M. (2000). Psychology and religion, An introduction. London and New York: Routledge.
15. Beit Hallahmi, B. & Argyle, M. (1997). The psychology of religious behavior, belief, & experience. London and New York: Routledge.
16. Benner, D.G. and Hill, P.C. (Ed.). (1999). Baker Encyclopedia of Psychology & Counseling. (2nd ed.). Michigan: Baker Books.
17. Newberg, A., Daquili, E. & Rause, V. (2001). Why God wont go away. New York: Ballantine.